

Теорія і методика управління освітою

УДК 355.23:355.02:061.1EU/NATO

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19475264>

**Професійна військова освіта України: шлях до взаємосумісності з
Альянсом**

Дяченко Андрій Анатолійович

викладач Національної академії Служби безпеки України

Прийнято: 15.03.2026 | Опубліковано: 30.03.2026

Анотація. У статті досліджено процес трансформації системи професійної військової освіти (ПВО) України в контексті досягнення взаємосумісності зі стандартами НАТО. Розкрито концептуальні засади ПВО як стратегічного активу Альянсу, зокрема принципи місійного командування, критичного мислення, адаптивного лідерства та безперервної освіти впродовж кар'єри. Проаналізовано еволюцію української військової освіти від пострадянської моделі, заснованої на директивному командуванні, жорсткій вертикалі та ієрархічних алгоритмах, до євроатлантичної стратегії, що передбачає компетентнісний підхід, академічну автономію вищих військових навчальних закладів і безперервність навчання. Обґрунтовано, що взаємосумісність в освітньому вимірі охоплює уніфікацію навчальних програм, формування спільних ментальних моделей, когнітивної сумісності та культури місійного командування, побудованої на взаємній довірі. Особливу увагу приділено інтеграції бойового досвіду 2022–2025 років як унікального педагогічного ресурсу, що збагачує і українську систему ПВО, і колективне знання Альянсу, зокрема через діяльність спільної структури JATES та ініціативу JALLC-UKR. Висвітлено ключові напрями досягнення взаємосумісності: розвиток

адаптивного лідерства, цифровізація навчального процесу із застосуванням симуляторів і дистанційних технологій, підготовка до гібридних загроз міждисциплінарного характеру та мовна сумісність за стандартом STANAG 6001. Запропоновано стратегічну модель трансформації ПВО з п'ятьма пріоритетами: розбудова НСО-освіти як фундаменту децентралізованого командування, модульна офіцерська програма з інтеграцією фронтового досвіду, об'єднана освіта для вищого командного складу, систематичне впровадження результатів аналізу бойового досвіду через формалізовану процедуру Lessons Learned та цивільно-військова інтеграція. Доведено, що Україна здатна бути повноцінним партнером, який збагачує систему знань НАТО безпрецедентним досвідом сучасної війни.

Ключові слова: професійна військова освіта (ПВО); євроатлантична інтеграція; стандарти НАТО; взаємосумісність (interoperability); військове лідерство; сучасні безпекові виклики; бойовий досвід; цифровізація навчання; адаптація до стандартів Альянсу; гібридні загрози.

Professional Military Education of Ukraine: The Path to Interoperability with the Alliance

Dyachenko Andrii Anatoliiovych

Lecturer, National Academy of the Security Service of Ukraine

Abstract. The article examines the transformation of Ukraine's professional military education (PME) system in the context of achieving interoperability with NATO standards. The conceptual foundations of PME as the Alliance's strategic asset are outlined, including the principles of mission command, critical thinking, adaptive leadership, and lifelong learning throughout a military career. The evolution of Ukrainian military education is analysed – from a post-Soviet model based on directive

command, rigid vertical hierarchy, and rote algorithmic thinking to a Euro-Atlantic strategy grounded in competency-based approaches, academic autonomy of higher military educational institutions, and continuous professional development. It is argued that interoperability in the educational dimension encompasses not merely curricular unification but also the development of shared mental models, cognitive compatibility, and a mission command culture built on mutual trust. Particular attention is devoted to integrating the combat experience of 2022–2025 as a unique pedagogical resource enriching both Ukraine's PME system and the Alliance's collective knowledge, notably through the joint JATEC structure and the JALLC-UKR initiative. The key directions for achieving interoperability are highlighted: adaptive leadership development, digitalisation of the educational process using simulators and distance learning technologies, preparation for interdisciplinary hybrid threats, and language interoperability per STANAG 6001. A strategic transformation model with five priorities is proposed: building NCO education as the foundation for decentralised command, a modular officer programme integrating frontline experience, joint education for senior command staff, systematic implementation of lessons learned through a formalised procedure, and civil-military integration. It is demonstrated that Ukraine can act not only as a recipient of NATO standards but also as a full-fledged partner enriching NATO's knowledge system through its unprecedented modern warfare experience.

Keywords: professional military education (PME); euro-atlantic integration; NATO standards; interoperability; military leadership; modern security challenges; combat experience; digitalization of education; adaptation to alliance standards; hybrid threats.

Постановка проблеми. Трансформація системи професійної військової освіти (ПВО) є одним із визначальних чинників спроможності Збройних Сил України ефективно діяти в коаліційному середовищі та інтегруватися в

євроатлантичний безпековий простір. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації, що тривалістю та інтенсивністю перевершила будь-які прогнози, засвідчила: якість підготовки офіцерських і сержантських кадрів безпосередньо визначає результат на полі бою. Водночас курс на набуття членства в НАТО вимагає не лише оперативної та технічної, а й когнітивної взаємосумісності – спільних ментальних моделей, єдиної мови командування та усталених ціннісних орієнтирів. Проблема полягає в тому, що українська ПВО зростала з пострадянської парадигми, для якої характерні директивне командування, домінування тактичних алгоритмів і обмежена академічна автономія вищих військових навчальних закладів. Попри значний прогрес, здійснений упродовж 2014–2025 років, залишається низка невирішених питань: як системно інтегрувати бойовий досвід у навчальні програми, забезпечити баланс між оперативними потребами фронту та якістю академічної підготовки, а також досягти рівня, за якого українські офіцери зможуть повноцінно працювати в багатонаціональних штабах Альянсу. Зазначене зумовлює актуальність комплексного дослідження шляхів досягнення взаємосумісності у сфері ПВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій/ Проблематика трансформації професійної військової освіти та її адаптації до стандартів НАТО перебуває в центрі уваги широкого кола вітчизняних і зарубіжних дослідників. О. Мітягін у статті «Освіта та індивідуальна підготовка у країнах НАТО», опублікованій у збірнику *Військова освіта* (2021), систематизував принципи побудови системи Individual Education and Training у країнах Альянсу, виявивши ключові відмінності від пострадянської моделі в частині компетентнісного підходу та безперервності навчання [4]. У спільній праці О. Мітягіна та В. Карпенка «Формування моделі професійної військової освіти в Україні з урахуванням процедур оперативного планування НАТО», опублікованій у тому ж збірнику *Військова освіта* (2021), обґрунтовано необхідність інтеграції натівських процедур оперативного планування безпосередньо в навчальні програми ВВНЗ,

що дало б змогу формувати у випускників уніфіковані управлінські компетенції [5].

І. С. Руснак, В. І. Мірненко, М. В. Кас'яненко, В. М. Оліферук та Д. В. Вітер у колективній статті «Інноваційна військова освіта: стан і перспективи розвитку», опублікованій у журналі *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку* (2022), проаналізували інноваційні механізми модернізації військової освіти, зосередивши увагу на впровадженні нових педагогічних технологій та цифрових інструментів у підготовку кадрів для сектору безпеки й оборони [6]. В. А. Севрук у дослідженні «Досвід країн-членів НАТО щодо професійної підготовки майбутніх офіцерів», опублікованому в журналі *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* (2022), здійснив порівняльний аналіз моделей офіцерської підготовки у провідних країнах Альянсу (США, Велика Британія, Канада, Німеччина), виокремивши практики, придатні для імплементації в Україні [7].

В. Мірненко та В. Оліферук у статті «Трансформація системи військової освіти: основні тенденції та перспективи», опублікованій у збірнику *Військова освіта* (2023), визначили основні тенденції реформування системи військової освіти в умовах воєнного стану, зокрема посилення практичної складової навчання та прискорений перехід до дистанційних форматів [3]. Н. Вавілова у праці «Стандарти якості професійної військової освіти в закладах військової освіти НАТО», опублікованій у збірнику *Військова освіта* (2023), дослідила систему забезпечення якості ПВО в закладах Альянсу, включно з механізмами акредитації та моніторингу навчальних програм, і обґрунтувала доцільність їх адаптації для українських ВВНЗ [1]. Г. А. Жиздюк у праці «Адаптація військової освіти в Україні до стандартів НАТО: виклики та перспективи», опублікованій в *Академічних візіях* (2024), систематизувала виклики адаптації, пов'язані з інституційною інерцією та кадровим дефіцитом [2].

Серед зарубіжних досліджень вирізняється стаття С. Пейджета «Interoperability of the Mind: Professional Military Education and the Development of Interoperability», опублікована у *RUSI Journal* (2016), де обґрунтовано концепцію когнітивної взаємосумісності та доведено, що спільне розуміння формується насамперед через спільне навчання й спільні цінності, а не виключно через технічну стандартизацію [16]. В. Кравець у дослідженні «Audit of Professional Military Education as a Mechanism for Implementing NATO Education and Training Standards in Ukraine», опублікованому у *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military-special sciences* (2024), проаналізувала механізми аудиту ПВО як інструменту впровадження освітніх стандартів НАТО та зафіксувала перехід до багаторівневої системи підготовки офіцерів L1–L5 [13]. Аналітичний матеріал *NCO Journal* армії США «Adapt, Lead, Win: NCO Lessons from Ukraine» (2024) засвідчив, що розбудова професійного сержантського корпусу в Україні забезпечила децентралізацію прийняття рішень і суттєву тактичну перевагу [8]. М. Карлссон у дослідницькому меморандумі FOI (2022) проаналізувала перспективи місії ЄС щодо підтримки українського сектора ПВО, зафіксувавши домінування пострадянського менталітету та відсутність культури навчання через досвід [12].

Виділення невирішених частин проблеми. Попри значний доробок, невирішеними залишаються питання комплексної моделі трансформації ПВО, що поєднувала б інтеграцію бойового досвіду, цифровізацію та підготовку до гібридних загроз у єдину систему, спрямовану на досягнення повної взаємосумісності з Альянсом. Зокрема, бракує досліджень, які б системно пов'язували стандарти якості ПВО НАТО з механізмами впровадження *Lessons Learned* в умовах тривалого збройного конфлікту та одночасної інституційної трансформації.

Формулювання цілей статті/ Мета статті полягає у визначенні концептуальних засад та стратегічних напрямів трансформації системи

професійної військової освіти України для досягнення взаємосумісності зі стандартами НАТО. Для цього необхідно: розкрити зміст ПВО як стратегічного активу Альянсу та обґрунтувати значення когнітивної взаємосумісності; простежити еволюцію української ПВО від пострадянської спадщини до сучасного стану; проаналізувати механізми інтеграції бойового досвіду у навчальний процес; визначити ключові напрями досягнення взаємосумісності у сферах лідерства, цифровізації, протидії гібридним загрозам і мовної підготовки; запропонувати стратегічну модель трансформації ПВО з урахуванням національних особливостей та ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Професійна військова освіта охоплює сукупність навчальних, тренувальних та практичних заходів, спрямованих на підготовку військових кадрів усіх рівнів – від молодших офіцерів і сержантів до вищого керівництва. Вона передбачає формування знань, умінь і навичок, критичного мислення та лідерства, необхідних для виконання завдань у сучасній армії. Взаємосумісність (interoperability) означає здатність організацій і підрозділів різних держав ефективно діяти разом. У НАТО цей термін охоплює не лише технічну сумісність озброєнь, а й процедурну, організаційну та когнітивну взаємосумісність – спільні ментальні моделі, єдину мову командування та розуміння намірів союзників [16, 23]. Інституційний каркас Альянсу задає стандарти ПВО своїх членів і партнерів, а євроатлантична інтеграція для України означає стратегічну орієнтацію реформ ПВО на відповідність вимогам НАТО та стандартам ЄС, зокрема запровадження кредитно-трансферної системи ECTS у військових університетах [2].

ПВО суттєво відрізняється від бойової підготовки, що зосереджена на конкретних навичках виконання завдань, від службової підготовки як посадового функціонального навчання та від підвищення кваліфікації у формі курсів чи тренінгів за фахом. Аналогічно, interoperability не тотожна простій стандартизації чи сумісності обладнання, а охоплює організаційні та культурні

аспекти [4]. Лідерство у війську як формування здатності вести та надихати не зводиться до командування у сенсі видачі наказів чи до менеджменту як організації ресурсів. Окремо слід наголосити, що підготовка до гібридних загроз, які поєднують кібер-, інформаційний, економічний та конвенційний компоненти, принципово відрізняється від підготовки до окремо взятих загроз і потребує міждисциплінарного підходу із залученням стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки.

НАТО розглядає ПВО як стратегічний актив для побудови довіри та взаємосумісності [12]. За директивою Bi-SC 075-007 (2015) система Individual Education and Training (IE&T) планує підготовку офіцерів і сержантів в Альянсі. Підготовка поділяється на тактичний рівень (молодші офіцери, NCO – базові бойові командири), оперативний (проміжні та старші офіцери – офіцери штабу, спільні операції) і стратегічний (вищі керівники, оборонна політика) [4]. Ключовими принципами натівської ПВО є філософія керівництва через мету (mission command), критичне мислення, адаптивне лідерство, спільний та поєднаний менталітет, етичне навчання та неперервна освіта (lifelong learning) [12]. Сучасні тренінги НАТО спрямовані на формування стратегічно мислячих військових, здатних діяти в непередбачуваних умовах, тобто акцент зміщується на розвиток когнітивних навичок [12]. При цьому стандарти якості ПВО в закладах Альянсу передбачають систему акредитації та моніторингу, що забезпечує відповідність навчальних програм оперативним потребам [1].

НАТО підкреслює, що сумісність починається з уніфікації мислення: когнітивна взаємосумісність – це спільне розуміння, сформоване через спільне навчання та спільні цінності [16]. Офіційні документи визначають людську взаємосумісність (human interoperability) як наявність загальної мови спільного командування, довіри та регулярного спільного тренування [23]. Для формування такої спільності НАТО залучає слухачів із різних країн до єдиних програм, організовує обмін викладачами, проводить міжнародні навчання.

Протиставлення зі старою пострадянською моделлю полягає у тому, що остання ґрунтувалася на директивному командуванні, заучуванні ієрархічних алгоритмів і жорсткій вертикалі, де домінував радянський менталітет замість культури навчання через досвід [12]. Відтак ключова відмінність полягає не просто у контенті програм, а в корінному розриві філософії освіти.

Визначивши концептуальні засади, доцільно простежити еволюцію ПВО в Україні. Після розпаду СРСР українська система військової освіти успадкувала радянську модель: однорівневі військові академії, мобілізаційну орієнтацію, акцент на масовість та ієрархію. Навчання переважно ґрунтувалося на запам'ятовуванні та виконанні наказів, а не на прийнятті самостійних рішень. Перший етап реформ (2014–2022) після Революції Гідності передбачав наближення до стандартів НАТО. За підтримки програми DEEP і міжнародних партнерів відбулися перші курси за натівськими зразками (зокрема з планування та управління), розпочалося створення професійного НСО-корпусу (з 2015 року за допомоги США і союзників), поліпшено матеріально-технічну базу вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ). З'явилися кафедри командування і лідерства замість суто тактичних дисциплін. Саме на цьому етапі було закладено основи інтеграції процедур оперативного планування НАТО в навчальні програми [5]. Порівняльний аналіз досвіду провідних країн-членів Альянсу засвідчив, що найбільш ефективні моделі офіцерської підготовки поєднують теоретичну базу з інтенсивною практикою на тренувальних полігонах і під час міжнародних навчань [7]. Другий етап (2022–2025) – форсована трансформація у воєнних умовах: масштаб бойового досвіду і тиск війни змусили пришвидшити зміни, ухвалено нові стандарти, збільшено автономію вузів, посилено дистанційну освіту. Як зафіксували дослідники, основними тенденціями цього періоду стали посилення практичної складової навчання та прискорений перехід до дистанційних форматів [3].

Нинішній освітній ландшафт охоплює Національний університет оборони України (НУОУ), Національну академію сухопутних військ, Харківський університет Повітряних Сил, Академію Нацгвардії, а також факультети при цивільних закладах вищої освіти. Створено нові навчальні центри, зокрема Навчальний центр Сил спеціальних операцій та Joint Forces Training Centre у Яворові під егідою США. Ключовими реформами стали запровадження всебічної освіти сержантів, що заклало основу для місіонно-орієнтованого командування; реформа курсів підготовки офіцерів із переходом від «курсантських кафедр» до системи на основі управлінських компетенцій; створення Центру підготовки Об'єднаних Сил. Нормативно-правова база також оновлювалася: ухвалено Стратегічний оборонний бюлетень (2020), Стратегію воєнної безпеки (2021) і нові оборонні доктрини. За висновками аудиту НАТО (2025), Збройні Сили запровадили багаторівневу систему освіти офіцерів L1–L5 і реформували NCO-освіту за натівськими моделями; інтегровано в навчальні програми цикли планування (TLP, MDMP, JOPP) та підходи Mission Command; посилено вимоги до англійської підготовки за STANAG 6001 [15]. Крім того, ВВНЗ України долучено до мережі Європейського коледжу безпеки і оборони (ESDC) [15]. Важливу роль відіграють і міжнародні ініціативи: крім DEEP, прикладні двосторонні програми з Великою Британією, США, Канадою, а також програми PfP Consortium та курси в Marshall Center і Балтійському коледжі. Інноваційні механізми модернізації, включно з новими педагогічними технологіями та цифровими інструментами, поступово впроваджуються в підготовку кадрів для сектору безпеки й оборони [6].

Описана інституційна архітектура становить організаційну рамку, проте центральним чинником оновлення ПВО залишається бойовий досвід як ресурс і водночас як виклик. Український досвід війни 2022–2025 років безпрецедентний: жодна країна не вступала до НАТО з таким масштабом сучасних бойових дій. Цей досвід слугує унікальним педагогічним ресурсом –

від реальних кейсів прийняття рішень до формування покоління офіцерів «від окопу до аудиторії». НАТО сприяє використанню цих уроків: у грудні 2023 року опубліковано Curriculum Guide «Russian War Against Ukraine», що містить двадцять тематик на основі фронтового досвіду [18]. В Україні формується власна система витягнутих уроків. Завдяки співпраці з НАТО у 2024 році запрацювала ініціатива JALLC-UKR при Центрі аналізу бойового досвіду Альянсу (JALLC), яка стала єдиним репозитарієм знань про війну та аналітичним осередком співпраці [20]. Українські офіцери пришвидшили створення національної системи Lessons Learned за взірцем Альянсу [20]. У свою чергу НАТО почало вчитися в Україні, набуваючи свіжого погляду на практику витягнення уроків безпосередньо на полі бою [20].

Водночас інтеграція бойового досвіду у ПВО пов'язана з низкою викликів. Досвід фронту не означає автоматичної викладацької майстерності: необхідно навчати ветеранів педагогіці та методиці. Існує небезпека «тактичної пастки» – зосередження на ротаційному тактичному досвіді без осмислення операційних і стратегічних чинників. Технології та тактики швидко еволюціонують, тож навчальні програми мають гнучко оновлюватися. Частина інформації закрита, і слід визначити, як використовувати закриті уроки у відкритому навчанні. У рамках двосторонніх форматів Альянс і Україна обмінюються досвідом: від України НАТО отримує уявлення про сучасну війну (дрони, кіберзахист, інформаційний вплив), а Україна – системне мислення та підходи до спільних операцій. Новим форматом співпраці став Joint Analysis, Training and Education Centre (JATEC) – перша спільна структура НАТО-Україна (створена 2025 року), що аналізує війну та впроваджує зміни у стратегічне планування й підготовку [22]. На Вашингтонському саміті 2024 року Альянс затвердив масштабний пакет допомоги, що охоплює і підтримку ПВО [14].

Окреслені тенденції потребують конкретизації за ключовими напрямками досягнення взаємосумісності. Першим із них є лідерство. Перехід до культури

місійного командування становить основу сумісності. Українські реформи змістили фокус із командира, що виконує наказ, на лідера, який формулює намір і довіряє підлеглим. Програма DEEP та міжнародні курси акцентують адаптивність, крос-культурний досвід і етичні стандарти. Результатом розбудови професійного НСО-корпусу стала децентралізація прийняття рішень і взаємна довіра в лавах, що забезпечило Україні суттєву перевагу над противником [8]. НАТО пропонує численні програми розвитку лідерства – від Школи НАТО в Обераммергау до курсів у Marshall Center і Балтійському коледжі, де українські офіцери вже беруть участь. Ці програми формують бачення керівника, що мислить у багатонаціональному вимірі. Особливий акцент робиться на етичному лідерстві та інституційній доброчесності, що передбачає виховання чесності і протидію корупції як невід'ємну частину ПВО.

Другим напрямом є цифровізація освіти. НАТО активно просуває дистанційні технології у ПВО. Програма DEEP запровадила портал Advanced Distributed Learning (ADL) – онлайн-платформу зі спеціальними модулями для розвитку НСО, навчання викладачів та інших цілей [10]. Впроваджуються системи управління навчанням (LMS) у всіх ВВНЗ, застосовуються симулятори, VR/AR-технології для відпрацювання сценаріїв бою та тренувальних заходів. Останні три роки стали експериментом із дистанційного навчання: українські вузи організовували курси через інтернет, підтримуючи навчальний процес попри війну. Штучний інтелект також входить у порядок денний: адаптивні системи здатні генерувати сценарії, аналізувати прогрес курсантів і створювати ігрові тренажери. Зазначене відповідає моделі активного навчання, закладеній НАТО в напрацюваннях із факультативного розвитку викладачів [11].

Третім напрямом є підготовка до гібридних загроз. Класична ПВО здебільшого не готує до комплексних гібридних сценаріїв, для чого необхідна міждисциплінарна освіта з кібер-, інформаційним та економічним компонентами. НАТО випустила референтний курс «Гібридні загрози та війна»

для офіцерів [19]. До програм додаються теми стратегічних комунікацій, протидії дезінформації, психологічної стійкості, що разом із критичним мисленням становлять основу реагування на гібридні виклики. Нова ПВО має формувати фахівців, здатних працювати в інформаційно насиченому середовищі.

Четвертим напрямом виступає мовна сумісність. Знання англійської за стандартом STANAG 6001 є обов'язковою вимогою для офіцерів НАТО. Україна активно піднімає планку англійської: збільшено кількість годин, запроваджено сертифікаційні іспити. Нові програми ПВО передбачають обов'язковий рівень 2 чи 3 за STANAG 6001 для випускників старших курсів [15]. Координацією мовної підготовки займається Bureau for International Language Coordination (BILC) НАТО, що надає програми викладання та стандартизації.

Синтез зазначених напрямів дає змогу сформулювати стратегічну модель трансформації ПВО. Головний принцип полягає не в сліпому копіюванні, а в адаптації під національні особливості. Модель «Ukrainian PME» має спиратися на унікальний бойовий досвід, наявні ресурси та інституційний контекст. Першим пріоритетом є NCO-освіта: повна система підготовки сержантів становить фундамент для місіонного командування. Завершення створення мережі сержантських шкіл забезпечить адаптивність на рівні «взвод – рота» і встановить довіру між солдатами й офіцерами, роблячи армію більш децентралізованою [8]. Другим пріоритетом виступає реформа офіцерської освіти: перехід від формату п'ятирічного «цивільного + військового» університету до компетентісно-орієнтованих модулів, у які інтегрується реальний бойовий досвід. Такі модулі можуть передбачати короткі цикли з практичних кейсів або сумісні заняття із закордонними військовими академіями, що прискорить передавання знань фронту в програми вузів.

Третім пріоритетом є об'єднана освіта (Joint Education): створення спільних курсів для всіх видів ЗСУ на вищому рівні за моделлю NATO Defence College чи

National Defense University. Програми підготовки генералів і посадовців мають бути змішаними, з викладачами та слухачами зі Збройних Сил і оборонних відомств, що допоможе виробити єдину культуру стратегічного мислення. Четвертий пріоритет – систематичне оновлення програм через систему Lessons Learned. Багаторівнева система має швидко вливати до навчальних планів нові уроки з війни за формалізованою процедурою: «польова практика → збір уроків → аналітика → оновлення навчальних програм». Саме це передбачено Інтероперабельною дорожньою картою НАТО-України: у 2025 році JATES сконцентрувався, зокрема, на вивченні й запровадженні результатів Lessons Learned та розвитку професійної військової освіти [22]. П'ятим пріоритетом є цивільно-військова інтеграція: освіта державних менеджерів оборони (Міноборони, парламентських комітетів, Офісу реформ) також має охоплювати базові курси з безпекових питань, стратегічного планування та транспарентного управління. Спільні програми для цивільних керівників і військових офіцерів підвищують взаєморозуміння та забезпечать цивільний контроль за оборонним сектором.

Інституційні передумови реалізації зазначеної моделі передбачають здобуття військовими університетами ширших академічних прав (автономія поза межами суто військової ієрархії), запровадження національної та міжнародної акредитації на кшталт ECTS і стандартів NATO Quality Assurance [1]. У викладацькому складі необхідно поєднувати досвідчених практиків і академічних професорів із педагогічною підготовкою, для чого слід розвивати окремі курси підготовки самих викладачів (faculty development) відповідно до напрацювань НАТО [11]. Роль міжнародних партнерів залишається ключовою: DEEP та PfP Consortium забезпечують платформи для взаємодії й валідації змін [10, 17]. Згідно з рішеннями Вашингтонського саміту НАТО 2024 року, затверджено План дій з взаємосумісності, в рамках якого вже реалізовано численні заходи, зокрема участь України у комітетах планування НАТО та

спільні навчання [14]. Горизонти трансформації охоплюють: короткостроковий період (1–3 роки) – закріплення NCO-системи та стандартизація курсів із атестацією за стандартами НАТО [15]; середньостроковий (3–7 років) – запровадження повністю модульної офіцерської програми та спільних навчальних програм для генералів; довгостроковий (7–15 років) – досягнення рівня, за якого українська ПВО регулярно оновлюватиметься через єдину процедуру реагування на уроки війни і постійно братиме участь у навчаннях НАТО нарівні з іншими країнами.

Висновки. Трансформація професійної військової освіти України є не просто технічною реформою, а глибинною культурною зміною. Інтероперабельність не зводиться до формальних позначок у навчальних програмах, а означає вироблення спільних ментальних моделей, лідерських підходів і стандартів академічної доброчесності. Дослідження засвідчило, що за період 2014–2025 років Україна здійснила значний прогрес: запроваджено багаторівневу систему освіти офіцерів, реформовано NCO-освіту за натівськими моделями, інтегровано в навчальні програми цикли планування та підходи Mission Command, посилено вимоги до англомовної підготовки.

Бойовий досвід 2022–2025 років становить унікальний педагогічний ресурс, однак його інтеграція у ПВО потребує системного підходу: навчання ветеранів педагогіці, запобігання «тактичній пастці», гнучкого оновлення програм і вирішення питання використання закритої інформації. Створення JATES як першої спільної структури НАТО-Україна відкриває нові можливості для систематичного аналізу та впровадження бойових уроків.

Запропонована стратегічна модель трансформації ПВО передбачає п'ять пріоритетів: розбудову NCO-освіти, модульну офіцерську програму, об'єднану освіту для вищого командного складу, систематичне впровадження Lessons Learned та цивільно-військову інтеграцію. Реалізація цієї моделі потребує розширення академічної автономії ВВНЗ, міжнародної акредитації та розвитку

faculty development. Україна здатна виступати не лише реципієнтом натівських стандартів, а й повноцінним партнером, який збагачує колективне знання НАТО безпрецедентним досвідом сучасної війни. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення конкретних методик інтеграції бойового досвіду у навчальні програми ВВНЗ, а також на оцінювання ефективності впроваджених реформ за критеріями взаємосумісності.

Список використаних джерел

1. Вавілова Н. Стандарти якості професійної військової освіти в закладах військової освіти НАТО. *Військова освіта*. 2023. С. 28–34. URL: <https://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/282621/276879>
2. Жиздюк Г. А. Адаптація військової освіти в Україні до стандартів НАТО: виклики та перспективи. *Академічні візії*. 2024. Вип. 29. С. 12–20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10870377>
3. Мірненко В., Оліферук В. Трансформація системи військової освіти: основні тенденції та перспективи. *Військова освіта*. 2023. С. 9–17. URL: <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/293485/286342>
4. Мітягін О. Освіта та індивідуальна підготовка у країнах НАТО. *Військова освіта*. 2021. С. 131–143. URL: <https://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/249877/247223>
5. Мітягін О., Карпенко В. Формування моделі професійної військової освіти в Україні з урахуванням процедур оперативного планування НАТО. *Військова освіта*. 2021. С. 64–78. URL: <https://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/236733/235829>
6. Руснак І. С., Мірненко В. І., Кас'яненко М. В., Оліферук В. М., Вітер Д. В. Інноваційна військова освіта: стан і перспективи розвитку. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2022. № 28. С. 238–250. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Piir_2022_28_24.pdf

7. Севрук В. А. Досвід країн-членів НАТО щодо професійної підготовки майбутніх офіцерів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. Вип. 84. С. 233–237. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2022/84/84_2022.pdf#page=233

8. Adapt, Lead, Win: NCO Lessons from Ukraine. *NCO Journal*. 2024. URL: <https://www.armyupress.army.mil/Journals/NCO-Journal/Archives/2024/October/NCO-Lessons-from-Ukraine/>

9. Between Now and NATO: A Security Strategy for Ukraine. Center for European Policy Analysis (CEPA). 2023. URL: <https://cepa.org/wp-content/uploads/2015/01/Between-Now-and-NATO.pdf>

10. Defence Education Enhancement Programme (DEEP). NATO. 2024. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/partnerships-and-cooperation/defence-education-enhancement-programme-deep>

11. DEEP Faculty Development Curriculum Guide. NATO. URL: <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/deep/deep-faculty-development-curriculum-guide.pdf>

12. Karlsson M. A future EU mission to the Ukrainian professional military education sector. FOI Memo 7899. 2022. URL: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI%20Memo%207899>

13. Kravets V. Audit of Professional Military Education as a Mechanism for Implementing NATO Education and Training Standards in Ukraine. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military-special sciences*. 2024. № 1(58). P. 11–18. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2024.58.11-18>

14. NATO Allies continue Ukraine support through Comprehensive Assistance Package at Washington Summit. NATO. 2024. URL: <https://www.nato.int/en/news->

and-events/articles/news/2024/07/17/nato-allies-continue-ukraine-support-through-comprehensive-assistance-package-at-washington-summit

15. NATO experts: Ukraine has achieved significant progress in professionalizing military education despite the challenges of war. Міністерство оборони України. 2026. URL: <https://mod.gov.ua/en/news/nato-experts-ukraine-has-achieved-significant-progress-in-professionalizing-military-education-despite-the-challenges-of-war>

16. Paget S. Interoperability of the Mind: Professional Military Education and the Development of Interoperability. *RUSI Journal*. 2016. Vol. 161, No. 4. P. 42–50. URL:

https://pure.port.ac.uk/ws/portalfiles/portal/5047624/Interoperability_of_the_Mind_Post_print.pdf

17. Partnership for Peace Consortium comes together for conference at Eibsee. George C. Marshall Center. 2023. URL: <https://www.marshallcenter.org/en/news-archive/partnership-peace-consortium-comes-together-conference-eibsee>

18. Russian War Against Ukraine – Lessons Learned Curriculum Guide. NATO DEEP. 2023. URL: <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/deep/231208-RusWar-Ukraine-Lessons-Curriculum-Guide-en.pdf>

19. Supporting professional military education through reference curricula. Partnership for Peace Consortium. 2024. URL: <https://www.pfp-consortium.org/media/632/download>

20. The JALLC-UKR Initiative – Supporting NATO's and the Ukrainian Armed Forces' Lessons Learned efforts. NATO ACT. 2024. URL: <https://www.act.nato.int/article/jallc-ukr-initiative/>

21. The Ministry of Defence joined efforts to update NATO standards on education and training. Міністерство оборони України. 2025. URL:

<https://mod.gov.ua/en/news/the-ministry-of-defence-joined-efforts-to-update-nato-standards-on-education-and-training>

22. The NATO–Ukraine Joint Analysis, Training and Education Centre (JATEC): a review of its first year. Міністерство оборони України. URL: <https://mod.gov.ua/en/news/the-nato-ukraine-joint-analysis-training-and-education-centre-jatec-a-review-of-its-first-year>

23. What Is Interoperability – And Why It Matters to NATO. NATO ACT. 2025. URL: <https://www.act.nato.int/article/what-is-interoperability/>